

Kjak

Jens Hákun Leo

Generation X: Svikin av politiska systeminum

31 mai 2012 játtaði Gransk-ingarráðið stuðul til tólv nýggjar granskingarverkætlanir. 6.737.449 kr vórðu latnar til granskingarverkætlanir innan økini mentan, náttúra, náttúrutilfeingi og heilsu.

Umsøkjarnir vóru 44 í tali. 12 vórðu útvaldir, meðan 36 vórðu vrakaðir. Gransk-ingarráðið hevði ikki figgjarligu orkuna at stuðla meira enn einum ávísum tali av granskingarverkætlanum og varð tiskil noytt at velja og vraka ímillum innkomnu uppskotini.

Hetta er ár 2012, og hetta er samfelagið, sum skuldi leggja størri dent á gransk-ing. Gransking er alneyðug fyri eitthvørt framkomið samfelag. Hetta vóru flest allir politikkarir samdir um. Teir lovaðu at raðfesta og gera iløgur í gransking, so hetta kundi skapa vitan, arbeidsplass og burðardyggja menning fyri føroyska sam-felagið. Men teir hava ikki hildið síni lyfti. Hvi skuldu Granskingrráðið bara fáa góðar sjei milliónir at spæla við? Hvi ikki 70 milliónir? 32 umsøkjari vórðu vrakaðir. Var peningurin tøkur, kundu nógvir teirra sloppið til verka við sínum gransk-ingarverkætlanum.

Men so skuldi ikki vera. Landið hevur ikki gjørt ikki tær neyðugu iløgurnar í gransking, og hetta kemur at fáa vanlukkuligar avleiðingar fyri føroyska samfelagið. Nýggj vitan verður ikki skapt, arbeidsplass verða ikki skapt, og nógvir akadem-ikarar sleppa harvið at ganga arbeidstøkir. Hetta er ikki nøkur vanlucka fyri teir fáu, sum megna at seta egið virksemi í gongd, men veruleikin er tann, at meirilutin av teimum ikki megna at seta egið virksemi í gongd, tí teir antin ikki hava førleikarnar ella eydnuna við sær. Nógvir av teimum verða harvið noyddir at seta sína lít til, at tann almenni gerin fær tørv á teirra arbeidsmegi.

Men tann almenni geirin í Føroyum vil ikki vita av teimum. Nýggjasta dømið uppá hetta eru teir 32, sum ikki sluppu til verka, tí pen-ingur ikki var til taks, og tí peningurin skuldi nýttast aðrastaðni.

Tann almenni geirin eig-ur at skapa arbeidsplass í ringum tíðum ; ikki fækka um arbeidsplassini. Men síðan nær hava føroyskir politikkarar gjørt skynsamar raðfestingar? Teir søpla pengar vekk, og tað kann gera teimum tað sama, tí teir eru tryggjaðir, meðan hini, millum annað teir 32 gransk-ingarhugaðu, kunnu skíta ella hvørva.

Eg fór ikki á val í fjør, tí eg metti ikki, at nakar av politisku flokkunum var verður at atkvøða fyri. ABCDH flokkarnir hava giv-ið vanlukkuligar skattalætt-ar, sum hava kostað sam-felagnum milliónir omaná milliónir. Allar hesar milli-ónirnar kundu verið nýttar til burðardyggja menning og til at stuðla teimum, sum veruliga høvdu tørv á teimum, millum annað teimum 32 granskingarhugaðu. Men hvør fekk hesar milliónirnar? Jú, nøkur fá, ið nnast inni væl vistu, at tey kundu verið tær fyrriuttan.

Síðstu 8 árin er fólkatalið í Føroyum minkað, almenni geirin hevur ikki skapt nýggj arbeidsplass, tað er ikki vorðið meira attraktivt at búgva í Føroyum, og hvat hendir? Ørvitis skattalættar verða latnir, og fiskiloyvi verða lutað burtur í eyst og vest til vinir og kenningar (ókeypiss sjálvandi). Allar hesar milliónirnar kundu gjørt mun, skapt menning og økt granskingarvirksemi í samfelagnum, men ístaðin skapa tær frustratióinir hjá øllum teimum, sum ikki fáa lut í velferðini, størri gjáir millum privilegerað og minni privilegerað og afturgongd í samfelagnum.

Eg havi ikki gloymt

Tjóðveldi. Teir hava eisini søplað pening burtur. Hvør minnst ikki tær 300 milli-ónirnar, teir søgdu frá sær í 2003, tí vit nú skuldu royna at klára okkum sjálvi? Hvi skuldu tit skera blokkin niður?! Tað kundi Danmark funnið út av fyri okkum, tá vit vóru búskaparliga búgvin til tess.

Vit vóru ikki búskapar-liga búgvin til ein blokk-niðurskurð í 2003. Vit skuldu tikið ímóti blokkinum við gleði, takkað Danmark fyri hann og brúkt hann til at ment føroyska samfelagið á burðardyggan hátt – við millum annað at stuðla granskingarverkætlanum. Tað er ikki at bidda. Faktum er, at Føroyar eru lítlar. Vit hava okkara avmarkingar, og vit eiga at taka útgangsstøði í hesum og ikki í tí, at vit eru nakrir ússaligir biddarar, um vit ásanna, at vit ikki klára okkum sjálvi. Tann persónliga velferðin hjá ein-staklinginum eigur at koma fram um stoltleikan hjá nøkrum fáum sokallaðum “idealistiskum” rísum loys-ingarmonnum.

Vit eiga at stremba ímóti sjálvstýri, men tað gera vit ikki, sum nú er. Sum nú er, oyðsla við peningin burtur. Tá vit eru búskaparliga búgvin, eigur Danmark at steðga veitingini til okkara alt fyri eitt. Men so leingi vit ikki eru búskaparlig búgvin (geva ørar skattalættar, lata vera við at stuðla gransking og skapa nýggj arbeidsplass) er blokkstuðulin ein alneyðug inntøka fyri samfelagið. Tað er ikki eyðmýkjandi at fáa blokkstuðul. Tann ríki eigur at geva tí minni ríka, inntil tann minni ríki klárar seg sjálfan. Hetta er ikki annað enn góður moralur.

Enn eru vit tey, sum eru “minni rík”. Orsøkin til hetta er, at okkara politikkarir hava søplað og oyðslað ein alt ov stóran part av landsins peningi burtur. Hetta er galdandi fyri politikkarir

frá øllum flokkum. Sum nú er, eru alt ov mong, sum kunnu gera mun, men sum verða hildin uttanfyri, tí 15-20 ríkmenn skulu fáa milliónir í skattalætta, og tí formaðurin í Tjóðveldi ger av, at hann ikki hevur brúk fyri 300 milliónum krónum, tí hansara umsiting hevur tað ivaleysa gott. Hetta er álvarssamt, og hesin ør-skapurin verður figgjaður av okkara foreldrum, sum hava uppiborið betur!

Vit eiga at brúka peningin á øðrvísi hátt. Stuðul eigur millum annað at verða játt-aður til gransking, sum heilt ítøkiliga økir um kapp-ingarførið hjá ymsum vinnu-greinum, harímillum ferða-vinnuni, og sum ger tær meira burðardyggar. Har-umframt eiga landsins fólk-a-valdu eisini at seta á stovn ein altjóða lærdan háskúla, sum fæst við slóðbrótandi gransking. Lærði háskúlin skal lokka útlendsk lesandi til Føroya, fáa fleiri av teim-um lesandi í Føroyum at verða verðandi í landinum og harvið vera við til at skapa virksemi og størri figgjarligt avkast fyri landið.

Hetta er vegurin fram og ikki núverðandi syrgiliga gongd, sum er niðurbrótandi, hugtyngjandi, og sum skapar eina Generation X, ið verður svikin og fremmandagjörd av politiska systeminum. Milliónir verða oyðslaðar burtur, men hóast hetta finst enn ein vón fyri mín heimstað. Latið okkum leggja tað, sum er farið, aftur um okkum og stevna ímóti eini bjartari framtíð, har plass er fyri øllum í før-oyska samfelagnum, eisini Generation X, og har bú-skaparlig ábyrgd verður sett í hásæti.

Jørgen Niclasen
Fíggjarmálaráðharri

Danir nú skatta pensjónir við inngjald

Danska Javnaðarstjórnin hevur skotið upp sama leyst sum landdstýrið hevur gjørt, nevniliga skattalætta við fokus á toppskatt og at skatta pensjónir við inngjald. Tað skal loysa seg at arbeiða, siga tey.

Danska stjórnin hev-ur almanna kunngjørt uppskot til eina skattanýskipan, sum í nógvar mátar líkist uppskriftini hjá lands-stýrissamgonguni at fáa gongd aftur á føroyska búskapin. Skattalættar skulu seta gongd í danska búskapin.

Skal loysa seg at arbeiða

Danska Javnaðarstjórn-in sigur um sína ætlan at: “Skattanýskipanin fer at skapa búskaparvøkstu r og fleiri arbeidsplass, og samstundis tryggja, at tað altíð skal loysa seg at arbeiða hjá vanligum lønmóttakarum”

Fyri vanliga inn-tøkuskattin merkir skattanýskipanin, at marginals-katturin verður lækkaður, so-leiðis at ein vanligur lønmóttakari skal for-vinna uml. ein hálva millión um árið, áðrenn hann kemur at rinda toppskatt. Eisini verður skattafrádrátturin í inn-tøkuni hjá vanligum løn-móttakarum hækkaður, har stakir upphaldarar fáa ein serliga høgan frádrátt.

Skattalættarnir fara, í sjálvum sær, at økja um undirskotið á

donsku figgjarlóginu tey fyrstu árinu. Fyri at byrgja upp fyri hesum, verður skattingin av kapitalpensjónum flutt frá útgjaldi til inngjald. Hóast landsstýrið er harta, eisini av dønum, fyri okkara broyting at skatta pensjónir við inngjald, so vil danska stjórnin nú fylgja okk-um við at skatta kapital-pensjónir við inngjald.

Av øðrum tiltøkum, sum skulu venda und-irskotið á donsku figg-jarlóginu til yvirskot komandi árinu, kunnu nevast, lægri árlligar reguleringar av al-mannaveitingum, rentu-frádráttir lækkast 1% um árið, lægri barnakekk til tey háløntu, umframt aðrar broytingar í frá-dráttum, veitingum, avgjöldum og herdum eftirliti.

Líkist okkara

Skattanýskipanin hjá donsku Javnaðarstjórn-ini líkist tí í nógvar mátar skattanýskipanini og uppskotinum til karmar hjá føroya landsstýri fyri at fáa gongd í aftur føroyska búskapin, sam-stundis sum undirskot landskassans, sum frá líður, verður vent til yvirskot.